

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТА ПРИ ВИВЧЕННІ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Без спілкування не може існувати ні окрема людина, ні суспільство в цілому. Без спілкування людина позбавлена інтелектуального розвитку, без нього не можливе формування особистості людини, виховання та пристосування її до життя. Спілкування для людини – це її місце існування в соціумі. Воно необхідне людям як у процесі спільної трудової діяльності, так і для підтримки міжособистісних відносин.

Особистість розкривається виразніше, повніше та яскравіше перед іншими людьми, коли вона досконало володіє рідною мовою. На сьогодні викликає занепокоєння питання щодо зниження рівня мовленнєвої культури різних прошарків суспільства, у тому числі й інтелігенції, і настільки є очевидним і масштабним, що існує потреба створення безперервної підготовки на всіх рівнях освіти – від початкової до вищої на всіх її рівнях.

До проблеми формування мовних умінь, навичок та практичного їх застосування зверталися науковці, починаючи ще з ХІХ ст., а саме: Ф. І. Буслаєв, А. С. Макаренко, О. О. Потебня, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський та ін. На сучасному етапі такі вчені як М. П. Васильєва, А. А. Леонтєв, О. Я. Савченко, Н. Н. Тарасович, О. І. Щербакова проводять дослідження з питань мовної компетенції як на теоретичному, так і на практичному рівнях, з урахуванням дотичних до мовленнєвих методологічних підходів. Мовленнєва компетенція особистості визначається через її мовленнєвий досвід, який включає в себе практику мовного спілкування, постійне використання мови з метою пізнання людиною середовища і самої себе. Під мовленнєвою компетенцією ми розуміємо вміння адекватно, доречно й практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (уміння висловлювати свої думки, наміри, міркування), використовувати для цього як мовні, так і позамовні засоби (вербальну та невербальну системи) та інтонаційні засоби виразності мовлення. Власне мовна компетенція передбачає знання базових мовознавчих понять, основних відомостей з різних розділів мовознавства, базові лексичні, граматичні, стилістичні, орфоепічні, орфографічні вміння; знання мовленнєвого етикету

та його впровадження як в повсякденне життя, так і у виробничі відносини (у службові стосунки).

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та вимоги Болонської конвенції вказують на те, що перед вищим навчальним закладом фармацевтичного профілю, і його педагогічним колективом постає важливе завдання – підготувати фахівця, спроможного викласти всі свої опорні знання, обґрунтувати результати **різного рівня** досліджень, сформулювати думки щодо вдосконалення специфіки фармацевтичної сфери. Тож на сьогодні рівень освіченості спеціаліста визначається як високим рівнем його професійних якостей, так і сформованістю його мовної особистості, вмінням обирати дієві комунікативні стратегії й тактики мовленнєвої поведінки. Процес мовної підготовки фахівця фармацевтичного напрямку передбачає високий рівень сформованості професійної мовної компетентності, що підвищує його конкурентоспроможність, мобільність на ринку праці та здатність налагоджувати контакти з партнерами, пацієнтами, хворими.

Фахівцеві фармацевтичного профілю властива підвищена мовленнєва відповідальність, оскільки сфера діяльності провізора (фармацевта) безпосередньо пов'язана з морально-психологічними, естетичними, інтелектуально-етичними інтересами та переживаннями окремої особистості. Тому вміння спілкуватись і налагоджувати контакти зі співрозмовниками, професійний підхід до вирішення поставлених комунікативних завдань, вибір доцільного варіанта мовленнєвої поведінки є важливими об'єктивними чинниками визначення рівня професіоналізму майбутнього фахівця. Ще під час навчання у ВНЗ студент фармацевтичного профілю (провізор, клінічний провізор, провізор-косметолог, інженер-провізор) повинен оволодіти такими вміннями як уміння послуговуватися спеціальною термінологією, які підтверджуватимуть про його наукову свідомість, уміння знаходити, відбирати та аналізувати необхідну інформацію, уміння інформувати про ті чи інші зміни у галузі фармації та робити власні висновки, вести бесіду та налагоджувати стосунки з партнерами, пацієнтами, хворими, які свідчитимуть про його професіоналізм та високий фаховий рівень.

Вища школа повинна сьогодні готувати спеціалістів, які б досконало володіли українською мовою, мовою своєї професії та її невід'ємним атрибутом – термінологією. У мовній освіті мають злагоджено поєднуватись грамотність, лінгвістичне мислення й національно-мовна свідомість. Мовленнєва компетенція є одним з основних факторів формування професійного іміджу особистості, вона полягає у використанні обмеженої

кількості одиниць мови, закономірностей їх функціонування та законів оперувати ними для побудови різноманітних висловлювань – від найпростішого вираження почуття до передачі інтелектуальної інформації. Оволодіння мовленнєвою компетенцією підводить особистість до адекватних мовленнєвих дій, готує її до мовленнєвої практики в умовах природного спілкування.

На сьогодні єдиним навчальним курсом із низки мовознавчих дисциплін на факультетах фармацевтичного напрямку у НФаУ є викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Ця дисципліна є важливою складовою мовної освіти. Українська мова за професійним спілкуванням – це різновид сучасної української літературної мови, специфіку якої зумовлюють особливості спілкування в будь-якій сфері професійної діяльності фахівця в Україні.

У межах зазначеного курсу проводиться планомірна й цілеспрямована робота над розвитком мовленнєвих умінь і навичок студентів, комунікативною компетенцією майбутніх спеціалістів. Основи комунікативної компетенції закладаються у процесі вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спілкуванням)», мета якої – сформувати високий рівень комунікативної культури у сфері професійного спілкування в його усній та писемній формах; виробити навички практичного володіння мовою у різних видах мовленнєвої діяльності, залежно від професійних потреб; формування та розвиток національно свідомої особистості, яка вільно володіє державною мовою у процесі комунікації, відрізняється свідомим ставленням до мови, високою мовною компетентністю та готовністю до подальшого професійного навчання. Завдання курсу багатогранні: повторити, узагальнити, систематизувати відомості зі шкільного курсу української мови; опанувати знання з основ професійного спілкування; оволодіти основними особливостями сучасної української літературної мови, вимогами усного і писемного мовлення, етикетними формулами, мовними засобами й навичками комунікативного їх використання у різних професійних ситуаціях; оволодіти загальнонауковою і спеціальною термінологією та фразеологією; засвоїти стилістичні та структурні особливості документів; формувати національно свідому, духовно багату особистість майбутнього фахівця, який вміє використовувати мовні знання у професійній практиці, та мовленнєву компетентність майбутнього спеціаліста.

Матеріалом для навчальної роботи мають бути зв'язні висловлювання, професійно спрямовані тексти як тематикою і змістом, так і характером використаних у них мовних засобів. Широке використання таких текстів (з офіційних документів, навчальних посібників, зі студентських робіт, виконуваних під час вивчення фахових дисциплін) сприяє встановленню міжпредметних зв'язків, усвідомленню взаємозв'язку між виконанням службових функцій провізора і його мовленнєвою діяльністю.

Робота з текстом (аналіз готових висловлювань та прогнозування змісту і структури творчих робіт студентів) дасть змогу органічно поєднати змістові лінії (мовну, мовленнєву, соціокультурну та діяльнісну) та пов'язати їх із формуванням професійної компетенції.

Наступним щаблем, на нашу думку, у формуванні комунікативної компетентності у студентів фармацевтичного напрямку це має стати впровадження курсу «Культура наукової мови». Введення цієї дисципліни є логічним продовженням дисципліни «Українська мова (за професійним спілкуванням)». Формування комунікативної компетенції фахівця можливе лише за умови належної лінгвістичної, у першу чергу термінологічної, підготовки. Під поняттям термінологічної компетентності розуміють здатність фахівця відповідати вимогам професії (відповідно до всіх норм) та демонструвати належні особисті якості в ситуаціях професійного спілкування, мобілізуючи для цього знання фахової термінології, уміння та навички використовувати з точністю і лінгвістичною правильністю терміни в усному й писемному професійному мовленні, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації та досвіді, уміння вправно послуговуватись науковою літературою, усвідомлюючи необхідність самовдосконалення та саморозвитку.

Варто відзначити, що роль науки в розвитку суспільства надзвичайно зросла. Проте для ефективної наукової діяльності не досить лише спеціальних фахових знань, не менш вагомою є мовна підготовка, володіння основами культури мови, відомостями про науковий стиль, його особливості, оскільки «мовна якість» наукового тексту свідчить про його практичну цінність й теоретичну довершеність.

«Культура наукової мови» – дисципліна, що ознайомлює студентів із сучасною мовною науковою картиною світу, сприяє підвищенню якості мовної комунікації студента в науково-професійній сфері діяльності, формуванню основ індивідуальної мовної компетентності, що забезпечить конкурентоспроможність майбутнього фахівця на сучасному ринку праці.

Зв'язок з профільними дисциплінами виявлений у мовній репрезентації специфіки окремої фармацевтичної спеціальності, у мовній реалізації результатів студентських наукових досліджень. Метою дисципліни є допомогти студентам нефілологічної спеціальності досконало засвоїти сучасні норми української наукової мови й досягти автоматизму в застосуванні їх; сприяти виробленню цілісного наукового погляду на мову, набуттю вмінь і навичок аналітичного опрацювання різних джерел наукової інформації; правильного використання мовних засобів залежно від сфери й мети наукового спілкування, створення якісних наукових текстів. Завдання цього курсу суттєво відрізняються від попереднього, а саме: поглибити знання про науковий стиль української мови; розширити уявлення про наукову мову, основні категорії, властивості, структуру, мовні засоби наукового тексту, основи майстерності наукового виступу, виробити потребу в нормативному вживанні мовних засобів наукового стилю; опанувати технології роботи з науковим текстом, застосовуючи мультимедійні технології у презентації наукового дослідження; розвивати вміння і навички мовностилістичного аналізу наукового тексту; створювати та редагувати наукові тексти зі спеціальності; поглибити знання щодо інтерпретації, оцінки наукових творів; виробити навички щодо формулювання проблеми, визначення актуальності наукового дослідження, його теоретичного і практичного значення, входження конкретного дослідження у відповідну наукову проблему; аргументовано оцінювати наукове мовлення в різних комунікативних ситуаціях із дотриманням норм літературної мови, а також керувати аудиторією, послуговуючись різними (вербальними і невербальними) прийомами подачі наукової інформації; використовувати основні засоби кодифікації; формувати стилістичну компетентність, виховувати мовний смак і мовне чуття, критичне ставлення до ненормативної вимови.

Для якісного засвоєння навчального матеріалу студент у процесі навчання повинен опрацьовувати основну та додаткову наукову літературу, конспектувати літературу, проводити мовностилістичний аналіз власне наукового, науково-навчального, науково-популярного тексту, редагувати, перекладати та рецензувати наукові тексти фахової проблематики, навчитися складати відгуки й рецензії на наукові роботи, а також писати анотації фахової статті, книги тощо.

Студент повинен знати не лише застосовувані закономірності літературні норми української мови та особливості наукового мовлення своєї

галузі, а й необхідно знати основні стандарти нормативні документи, в яких зазначені вимоги щодо оформлення науково-дослідних робіт, треба набувати умінь працювати з текстами наукового стилю, відшукувати необхідні для наукового дослідження відомості в сучасному інформаційному просторі. Реалізація всіх поставлених завдань на практичних заняттях під час вивчення дисципліни допоможе молодому науковцю кваліфіковано підготуватися до оформлення наукової роботи (курсової, дипломної та магістерської роботи, дисертації) та сформувати мовно й мовленнєво освічену особистість, спроможну доречно користуватися засобами мови залежно від умов, місця, мети і змісту мовлення, на високому рівні послуговуватися в освітній галузі законами наукового стилю.

Наступним щаблем у мовній підготовці майбутнього спеціаліста у ВНЗ є дисципліна «Культура мовлення», вивчення якої пропонується студентам, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра. Культура мовлення – один із виявів вихованості й освіченості людини і є важливим чинником успішної професійної діяльності. Поняттям «культура мовлення» послуговуються для означення певного рівня втілення мовних засобів у повсякденному усному і писемному спілкуванні.

Теоретичною основою дисципліни «Культура мовлення» є пізнання й осмислення мовних норм, особливостей функціонування стилів літературної мови, усвідомлення взаємозв'язків системи мови, структури мовлення й екстралінгвістичних структур; практичною – систематична увага мовця до мови і рівня власного мовлення, прагнення досягти мовленнєвої майстерності. Основними якісними критеріями культури мовлення є *правильність* (мовне оформлення мовлення пов'язане з дотриманням орфоепічних, орфографічних, акцентологічних, граматичних, лексико-фразеологічних, стилістичних, морфологічних, синтаксичних норм), *точність* (залежить від глибини знань та ерудиції особистості), *логічність* (залежить від послідовно правильного мовлення, в якому є внутрішня закономірність, що відповідає законам логіки і ґрунтується на знаннях об'єктивної реальної дійсності), *змістовність* (мовлення передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, повноту розкриття), *доречність* (мовлення пов'язане з добіркою мовних засобів, що відповідатимуть змістові, характерові, експресії, меті повідомлення), *багатство* (мовне оформлення – великий обсяг активного словника, різноманітність уживаних морфологічних форм, синтаксичних конструкцій, добре знання відтінків значень слів-синонімів, правильне вживання

фразеологізмів, крилатих висловів), *виразність* (мовлення забезпечується виразністю дикції і чіткістю вимови), *чистота* (мовне оформлення мовлення пов'язане з вживанням тільки літературно-нормативних слів і словосполучень, правильних граматичних форм). Усі названі критерії культури мовлення тісно пов'язані між собою, і засвоювати їх треба в цілому. Тому всі ці комунікативні ознаки пропонується ґрунтовно відпрацьовувати на практичних заняттях. Важливе значення для удосконалення культури мовлення має систематичне й цілеспрямоване практикування в мовленні, оскільки вміння і навички виробляються лише в процесі мовленнєвої діяльності.

Отже, мовленнєва компетенція відіграє важливу роль для успішної професійної діяльності особистості. У наш час затребуваність фахівця на ринку праці, його конкурентоспроможність значною мірою залежать від рівня послуговування мовою, вміння ефективно спілкуватися, від знань, прийомів мовленнєвого впливу та переконання. З неї починається кар'єрне зростання особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бабич Н. Д.** Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів, 1990.
2. **Боринштейн Є.** Соціокультурні особливості мовної особистості [Електронний ресурс].
3. **Голуб І. Б.** Риторика : [учеб. пос.] / І. Б. Голуб. – М. : Эксмо, 2005.
4. **Мацько Л.** Матимемо те, що зробимо. До питання формування мовної культури / Л. Мацько // Дивослово. – 2001. – №9. – С. 2–3.
5. **Мацько Л. І.** Українська наукова мова (теорія і практика) : [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, Г. О. Денискіна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. – 272 с.
6. **Пасинок В. Г.** Мовна підготовка студентів як загальнопедагогічна проблема: [монографія] / В. Г. Пасинок. – Х. : Лівий берег, 1999.
7. **Семенов О. М.** Культура наукової української мови : [навч. посіб.] / О. М. Семенов. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.
8. **Чередниченко О. І.** Об'єднавча функція мови / О. І. Чередниченко // Мовні і концептуальні картини світу. – Вип. 14 : Мова і нація. – К. : ПЦ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – С. 3–7.

Любов Бермас, Алла Нестреляй

Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна)

ДО ПИТАННЯ ДЕКОМПРЕСІЇ ЯК ЗАСОБУ СТВОРЕННЯ РІВНОЗНАЧНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНОГО ТЕКСТУ

Під час перекладу оригінальних медичних текстів студенти часто зустрічаються із труднощами перекладу на рідну мову. Іноді неможливо зробити точний переклад оригінального тексту.